

กรรมประจักษ์:ตามหลักชีวิตจริง

Dhamma manifestation for real life

พระสมณิก ทับโพธิ์

อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

บทคัดย่อ

คงปฏิเสธไม่ได้ว่าความทุกข์เป็นสิ่งที่ทุกคนบนโลกคงไม่อยากได้ไม่อยากมี ซึ่งหากเราไม่สามารถหาสาเหตุเจอ เราก็มักจะโทษ “กรรม” แต่ท้ายที่สุดไม่ว่าเราจะรู้หรือไม่รู้ เราทั้งหลายก็หนีไม่พ้น เมื่อใดที่ความทุกข์จากกรรมเกิดขึ้นแล้ว ทุกคนคงอยากหนีให้พ้น หรือพยายามหาทางที่จะแก้ไขบรรเทาดับทุกข์จากกรรมนั้นให้หมดลง ไม่ว่าจะสรรหาวิธีการใดๆจะเสียเงินเสียทองเท่าไรก็ยอมแลก เพื่อได้มาซึ่งความสุข บางคนใช้เวลาขวนขวายหาวิธีแก้ไขมาทั้งชีวิตก็ไม่สามารถพบแม้แต่ปากทางเข้าสู่ประตูแห่งความสุขได้เลย เพราะท่านไม่เคยรู้จักแม้แต่ป้ายบอกทางที่จะนำทางท่านไป ท้ายที่สุดพุทธศาสนาคือตำราเล่มใหญ่ที่สอนให้เราเอาชนะและหลุดพ้นจากความทุกข์ อันเกิดขึ้นเนื่องด้วยกรรมนิยามคือเป็นเรื่องของมนุษย์โดยตรง ครอบคลุมโลกแห่งเจตจำนง และการปรุงแต่งสร้างสรรค์ทั้งหมดของมนุษย์ เป็นแก่นนำในการปรุงแต่งชีวิตตนเองของมนุษย์แต่ละคนได้ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555) ด้วยการมาปฏิบัติธรรมเพื่อให้ได้ซึ่งธรรมะ แต่ชาวพุทธหรือผู้ปฏิบัติในยุคปัจจุบัน มักจะคิดกันแต่ว่า จะเริ่มต้นปฏิบัติเข้าวัดฟังธรรม ก็ต่อเมื่อมีอายุมากแล้ว หรือต้องพบกับปัญหาความทุกข์จากกรรมอย่างแสนสาหัสในชีวิตเสียก่อนจึงค่อยหาธรรมะเข้าสู่ใจ แต่หารู้ไม่ว่าการปฏิบัติธรรมต้องอาศัยการฝึกฝนเพื่อเตรียมพร้อมและป้องกันเสียตั้งแต่ยังไม่พบเจอกับปัญหาดังนั้นจึงเป็นที่มาของคำสอนของพระพุทธองค์ที่สอนเราให้เข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นพื้นฐาน เพราะคนเราเกิดมาพร้อมกับกรรมและต้องตายไปพร้อมกับกรรมในที่สุดดังพุทธพจน์ที่กล่าวไว้ว่า “กมฺมฺนา วตฺตตี โลโก (ขุ.สุ. 25/382/457) บทความนี้จึงพยายามที่จะสื่อสารถึงคนรุ่นใหม่ที่ยกย่องตามหาคำตอบที่เหมือนเส้นผมบังตา ด้วยเจ้าชายสิทธัตถะมหาโพธิสัตว์ ได้ใช้เวลาอันแสนยาวนาน เพื่อตามหาหนทางและทรงค้นจน “ธรรม” สิ่งที่ยิ่งใหญ่ประจักษ์เห็นจริงกับตา กับชาวโลกว่าธรรมะช่วยเยียวยาและบำบัดความทุกข์ที่เกิดจากกรรมได้จริง และอาจสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตยุคปัจจุบันได้จริงโดยไม่ต้องสละเวลาในการใช้ชีวิตปกติไปปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิหรือไปถือศีลที่วัด และเป็นวิธีที่ลัดสั้นตัดตอน เข้าถึงผู้ที่ไม่ชอบบะไรยุ่งยากและซับซ้อน หรือเข้าใจยาก แต่กระนั้นเรื่องของกรรมยังเป็นสิ่งที่ปุถุชนคนธรรมดาเข้าใจได้ยาก นั้นเพราะเรื่องของวิบากแห่งกรรมเป็นหนึ่งในหลักอจินไตย (4) ที่ไม่ควรคิด ผู้ที่คิดก็จะพินิจส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า (จตุกก. อ. 21/104/77)ไม่ใช่วิถีของคนธรรมดาเช่นเราจะเข้าใจได้ด้วยการนึกคิดเท่านั้น

ดังนั้นการเข้ามาศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนจึงเป็นเสมือนการยืนยันให้เห็นว่า ธรรมะของพระพุทธองค์เป็นสิ่งที่ประเสริฐ เพราะถูกกลั่นกรองตกผลึกด้วยประปัญญาอันล้ำเลิศ ที่เกิดจากการสั่งสมมานับชาติไม่ถ้วน และท่านก็เชิญชวนให้เราทั้งหลายได้น้อมเข้ามาพิจารณา เพราะเป็นสิ่งที่พระองค์ทรงพิสูจน์และทดลองจนเห็นแจ้งแล้วว่าสามารถช่วยเหลือได้ผลจริง ไม่ใช่เพียงอิงคำกล่าวอ้าง เมื่อเราทั้งหลายได้น้อมใส่ใจจิตใจเข้าไปปฏิบัติพิจารณาแล้ว จะสามารถประจักษ์เห็นจริงแก่ผู้รู้เฉพาะตนเอง ไม่ใช่เพียงแค่การเชื่อหรือฟังสรรพคุณประโยชน์จากผู้อื่น แต่จะเห็นผลจนแจ่มแจ้งแก่ใจได้ด้วยตัวท่านเอง ซึ่งสามารถให้ผลได้ไม่จำกัดกาล นั่นคือไม่ว่ากาลเวลาจะผ่านไปยาวนานแค่ไหนความรู้ที่ได้ประจักษ์แจ้งแก่เรานั้น สามารถช่วยเหลือเราได้จริงทั้งในภพชาติปัจจุบันรวมถึงภพชาติหน้า แม้ว่าหลายศาสนาจะมีความเชื่อในจุดมุ่งหมายสูงสุดที่ต่างกัน แต่พุทธศาสนาได้สอนเราว่า ความปรารถนาอันสูงสุดคือการหลุดพ้นแม้แต่กรรมเหล่านั้น เพื่อเข้าสู่ความสุขที่แท้จริงอันเป็นนิรันดร์คือความว่าง ที่ผู้คนต่างแบกภาระ

ของกรรมกันไว้นานแสนนาน คงถึงเวลาเสียแล้วที่เราทั้งหลายควรต้องหันมองกลับมาสู่ความจริงที่ว่า トラบใดที่เรายังไม่รู้ว่าชีวิตเราเกิดมาเพื่ออะไร และจะไปไหนในที่สุด เราก็คงจะปล่อยเวลาผ่านไป ให้ชีวิตถูกความทุกข์จากกรรมที่ตนสร้างเข้ามาครอบงำไปตลอดกาล

Abstracts

It is undeniable that nobody wants to live in suffering. Unfortunately, we cannot avoid it eventually. We, human beings, always desire to do anything to get rid of living in suffering. We would be willing to spend a lot of money only because we believe that it could help to bring you happiness. Some keep seeking happiness for their entire life but not even close to the door of happiness, because they do not know what can be the signs of the way. At the end of the long journey, Buddhism is the key of how to win and get rid of being suffering. What we need to do is to start practicing Dhamma. However, most of Buddhists recently prefer to start when they become the elderly or wait until difficulties happen and life gives them no way to go then they will consider that it is probably the time. Unfortunately, Dhamma practicing needs some time, so you must be prepared before you need to use it.

Dhamma, as taught by the Buddha, is suitable for everyone. Since we all live with suffering from the first until the last day of our lives, this article intends to communicate to all young people who are seeking the right answer to be free from suffering as they cannot see the wood for the trees. Prince Sithata, the great Bodhisattva, had dedicated himself for a long time until he found the lessons to free everyone from suffering. It is already proved to the world that Dhamma can be used to heal all problems and suffering. You can also practice Dhamma on a daily basis and no need to only do it in temples. Dhamma is simple

And easy to practice. It is a shortcut for those who do not like complexity. In the other hand, this is the proof that Dhamma, as taught by Buddha is the great lesson. Since it was scrutinized and crystallized by his great wisdom, which had been accumulating endlessly. He persuaded all of us to learn by hearts. Since he has proved to the world that Dhamma is not only words but it definitely can be used. Dhamma is something that you can only know by yourself from practicing not from listening and believing it. You will get the benefit clearly by yourself, therefore it is timeless. The lessons you have learned will be with you forever and they will help you anytime in this life and including next life. Even though all religions have the different greatest goals, Buddhism teaches us that the greatest desire is to get rid of that greatest desire itself to meet the real happiness, which is endless and emptiness. We, human beings, put too much burden on our shoulders for too long. It is probably the time that we should be realistic to learn that as long as we do not understand what the purpose of living is and where we are heading to, we might be too careless and let the suffering take over our lives eternally.

บทนำ

กรรมในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ได้กล่าวไว้เรื่องของความพอใจว่า “ภิกษุทั้งหลาย! เหตุ 3 ประการนี้ เป็นไปเพื่อความเกิดขึ้นพร้อมมูลแห่งกรรมเหตุ 3 ประการ คืออะไรบ้างเล่า ? คือ ความพอใจ เกิด เพราะปรารถนาทั้งหลายอันเป็นฐานแห่งฉันทราคะ(ความรักใคร่ พอใจ) ที่เป็นอดีต 1,ที่เป็นอนาคต 1, ที่เป็นปัจจุบัน 1. คือบุคคลที่รักตรองไปถึงธรรมอันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่ล่วงไปแล้ว,ที่ยังไม่มาถึง, ที่เป็นปัจจุบัน เมื่อตรองตามไป ความพอใจก็เกิดขึ้น ผู้เกิดความพอใจแล้ว ก็ชื่อว่าอุภธรรมเหล่านั้นผูกไว้แล้ว เรากล่าวความดีใจนั้น ว่าเป็นสังโยชน์ (เครื่องผูก) ความพอใจเกิดเพราะปรารถนาทั้งหลาย อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอดีต เป็นอย่างนี้แล. ภิกษุทั้งหลาย! เหตุ 3 ประการเหล่านี้แล เป็นไปเพื่อความเกิดขึ้นพร้อมมูลแห่งกรรม” (ติก. อ. 20/339/552) ดังเราจะเห็นว่า แม้เจตนาที่เราไปเกิดความยินดีหรือพอใจ ในอดีต อนาคต หรือปัจจุบัน ย่อมส่งผลให้เกิดเป็นเหตุของกรรมได้ทุกขณะจิตเมื่อนั้น หากว่าการกระทำของเรานั้น จะดีหรือชั่วก็ตาม จะมีผลเป็นกรรมมากหรือน้อย ก็ขึ้นอยู่กับความพอใจ หรือไม่พอใจ ในการกระทำสิ่งนั้นนั่นเอง แต่กระนั้นยังมีผู้ที่เข้าใจว่า เรื่องกรรมเป็นเรื่องอำนาจลึกลับหรือสิ่งที่มองไม่เห็น แต่ไม่ได้ศึกษาให้เข้าใจว่า กรรมคือการลงมือกระทำของเราทั้งทางกาย วาจา และใจ ด้วยอาศัยเจตนาของจิตเป็นที่ตั้งสำคัญต่างหากที่สร้างเป็นกรรมให้แก่ตัวเรา

อีกประการสำคัญดังคำกล่าวไว้ว่า “ผู้ใดก็ตามที่กระทำบาปด้วยความเข้าใจว่านั่นเป็นบาป จะเป็นบาปน้อย แต่หากผู้ใดที่กระทำบาปด้วยความเข้าใจว่านั่นไม่เป็นบาป จะเป็นบาปมาก” ดังคำสอนตอนหนึ่งในมิลินทปัญหาที่พระนาคเสนกล่าวว่า “อุปมาเหมือนคนที่รู้ว่าก้อนเหล็กร้อน แล้วจับก้อนเหล็กนั้น ส่วนอีกคนไม่รู้ว่าก้อนเหล็กร้อนแล้วจับทั้งสองคนนั้นใครจะร้อนกว่ากัน..?” พระเจ้ามิลินทได้ตรัสตอบว่า “คนที่ไม่รู้ว่าก้อนเหล็กร้อน แล้วจับนั้นแหละจะร้อนมากกว่า” พระนาคเสนจึงตรัสทูลว่า “คนที่ไม่รู้ว่าบาปแล้วทำบาปก็จะบาปมากกว่า เช่นเดียวกับคนที่ไม่รู้ว่าก้อนเหล็กร้อน แล้วจับก้อนเหล็กย่อมร้อนมากกว่า ฉะนั้น” (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2543, หน้า 99) จึงทำให้เราเห็นว่า หากเรากระทำสิ่งนั้นลงไปด้วยความไม่รู้ไม่เข้าใจ ว่าผลที่จะเกิดตามมานั้นเป็นกรรมดี(บุญ) หรือกรรมชั่ว(บาป) อำนาจของกรรมจึงมีผลมากกว่า เพราะเราทำสิ่งที่เป็กรรมชั่วอยู่โดยไม่มีความรู้เกรงกลัวหรือละอายใจในสิ่งที่กำลังทำ ก็ส่งผลให้ทำลงไปอย่างเต็มที่เต็มกำลัง ผลของบาปจึงมีมากกว่า แต่หากเราทำในสิ่งที่เป็บาปทั้งๆที่เราารู้ว่ากำลังทำกรรมชั่ว อาจกระทำไปด้วยความจำเป็นเราก็จะรู้สึกละอายและเกรงกลัวอยู่ลึกๆในจิตใจ และไม่กล้าลืกลงไปจนเป็นกรรมขั้นรุนแรงแต่ส่วนใหญ่ผู้ที่ไม่มาศึกษาเรื่องกฎแห่งกรรม หรือไม่มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้จึงเสี่ยงต่อการสร้างบาปกรรมที่หนักจนทำให้ตนเองต้องได้รับผลของสิ่งที่ตนเองทำอย่างแสนสาหัส

อีกประการสำคัญคือ หากว่าบุคคลได้คิดปรารถนากรรมนั้นๆด้วย ความตั้งใจลงมือทำด้วยตนเอง จะมีผลของกรรมมาก แต่หากผู้ที่กระทำกรรมนั้นๆได้กระทำตามผู้อื่น หรือทำตามที่เขาสั่งมา ย่อมมีผลของกรรมน้อยกว่า แต่กระนั้นยังมีผู้คนที่หลงเข้าใจผิดว่า ที่ทำไปเพียงเพราะสถานการณ์บีบบังคับ หรือทำไปเพียงเพราะเป็นอาชีพที่จำเป็นต้องทำ อย่างนี้จะถือว่าผิดไม่ได้ ดังมีคำกล่าวไว้ในตอนหนึ่งถึงบุคคลที่เป็นนักรบ ออกทัพจับศึก แล้วคิดว่าต้องฆ่าคนเพราะหน้าที่จำเป็น คงไม่มีความผิดอะไรว่า “ นักรบอาชีพคนใดอุตสาหะพยายามในสงคราม ผู้นั้นยึดหน่วงจิตกระทำไว้มิได้ ตั้งจิตไว้มิได้ก่อนว่า สัตว์เหล่านี้จะถูกฆ่า จงถูกแทง จงขาดสูญ จงพินาศ หรือว่าอย่าได้มีคนอื่นฆ่าผู้นั้น ซึ่งกำลังอุตสาหะพยายามให้ถึงความตาย ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเกิดในนรกชื่อสรชิต ก็ถ้าเขามีความเห็นอย่างนี้ว่า นักรบอาชีพคนใดอุตสาหะพยายามในสงคราม คนอื่นฆ่าผู้นั้นซึ่งกำลัง อุตสาหะพยายามให้ถึงความตาย ผู้นั้นเมื่อตายไปย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าสรชิตดังนี้ไซ้ร้ ความเห็นของผู้นั้นเป็นความเห็นผิด ดูก่อนนายบ้าน ก็เราย่อมกล่าวคติ 2 อย่างอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ นรกหรือก่าเนตสัตว์เดียรัจฉานของบุคคลผู้มีความเห็นผิด” (ส.สพ. (ไทย) 4/493/184-185)

ดังจะเห็นว่าพระพุทธองค์ตรัสถึงเหตุและผลของเจตนาเป็นสำคัญ แม้ว่าการกระทำนั้นจะเป็นไปเพื่อภาระหน้าที่ ความจำเป็น หรืออาจจะทำไปด้วยความเข้าใจของตนแต่ฝ่ายเดียว แต่กฎแห่งกรรมอาศัยเหตุผลบนพื้นฐานของความจริงว่า ไม่ว่าจะกระทำเอง หรือกระทำตามผู้อื่น หากว่ามีเจตนาเป็นสำคัญในการกระทำความผิดแล้ว ผลของกรรมย่อมบังเกิดขึ้นที่นั่นอย่างแน่นอน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เราทั้งหลายควรต้องหันมาสนใจศึกษาความหมายของกรรมให้ประจักษ์อย่างถูกต้องเสียที

ความหมายของกรรม

เจตนาเป็นกรรม(พอใจ,ยินดี,ชอบใจ)

พระพุทธองค์ตรัสสอนเราไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย!เรากล่าวซึ่งเจตนาว่าเป็นกรรม เพราะว่าบุคคลเจตนาแล้ว ย่อมกระทำซึ่งกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ” (ฉก. อ. 22/458,463-464/334) นั่นคือเจตนาของจิตเป็นหลัก สำคัญหลักของการเกิดกรรม ทุกขณะจิตของเรามีการปรุงแต่งซึ่งเจตนาอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าเราจะทำอะไรอยู่ จะปรุงแต่งเจตนาดีก็ตาม เจตนาที่ไม่ดีก็ตาม แม้บางครั้งใจเราเพียงแค่อะลอลอยไปตามกำลังของอารมณ์เราอาจจะไม่รู้ตัวด้วยซ้ำว่า เจตนาได้เกิดขึ้นในจิตของเราแล้ว เมื่อเจตนาเกิดขึ้นเราได้สร้างเหตุแห่งกรรมขึ้นมาด้วยตัวเราเองแล้ว ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้ามีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจเหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้นถ้าคนมีใจชั่ว ก็พูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วยเพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป ” (ขุ.ขุ.อ. (ไทย) 25/11/13-15) ดังนั้นอำนาจของจิตจึงเป็นสิ่งที่เหมือนขุมพลังที่จะสร้าง อำนาจของกรรมขึ้นมาได้ เมื่อจิตเราคิดดี เรา ย่อมสร้างกรรมดี ทั้งทางวาจา หรือทางกาย แต่หากจิตเราคิดชั่ว เราย่อมสร้างกรรมชั่ว ทั้งทางวาจา และทางกาย เช่นเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่าเรื่องเจตนาของจิตที่สร้างก่อเกิดเป็นกรรมนั่นเอง

กรรมเกิดจากผัสสะ

เมื่อได้ทราบแล้วว่า กรรมเกิดจากเจตนาเป็นสำคัญ การจะชี้วัดว่ากรรมนั้นได้เกิดขึ้นแล้วอย่างไร พระพุทธองค์ได้มีข้อบ่งชี้วัดสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผัสสะดังพุทธพจน์ที่ตรัสสอนเรื่องกรรมไว้กับพระอนนทตอนที่ทรงเสด็จไปเยี่ยมเยียนปริพาชกเหล่านั้นว่า “อนนท! เราได้กล่าวกะปริพาชกทั้งหลายเหล่านั้นว่าปริพาชกทั้งหลาย!เรากล่าวว่า ทุกข์ อาศัยเหตุปัจจัย (ของมันเองเป็นลำดับๆ) เกิดขึ้น.มันอาศัยเหตุปัจจัยอะไรเล่า ?อาศัยปัจจัยคือ ผัสสะ ผู้กล่าวอย่างนี้แล ชื่อว่ากล่าวตรงตามที่เรากล่าว” (นิทาน. ส. 16/41/76)

จะเห็นว่าพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงมูลเหตุของกรรมว่า แท้จริงแล้วไม่มีใครสามารถยกกรรมของเขานี้มาให้เป็นกรรมแก่เราได้ หรือไม่มีใครทำ ก็เกิดขึ้นได้เอง แต่กรรมนั้นมีบ่อเกิดมาจาก ผัสสะ อันจะขอยกกล่าวอธิบายต่อว่า เหตุเป็นแดนเกิดของกรรม คือ ผัสสะ และความดับแห่งกรรม คือ การดับแห่งผัสสะเมื่อการกระทบกันของอายตนะ ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ กระพบกับ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส(โณภูมัพพะ) และธรรมารมณ์(เช่น ความคิด ความนึก, สิ่งต่างๆที่รับรู้ได้ด้วยใจ) จึงเกิดผัสสะและเมื่อมีใจฝังลงไปสิ่งใดอยู่ สิ่งนั้นย่อมเป็นอารมณ์เพื่อการตั้งอยู่ของวิญญาณ เมื่อวิญญาณตั้งขึ้นเฉพาะแล้ว การก้าวลงสู่ภพย่อมมีพระศาสดาทรงอุปมา เมล็ดพืช เปรียบเหมือน วิญญาณ ผัสนา เปรียบเหมือนภพ น้ำเปรียบเหมือนนันทิและราคะเมื่อเมล็ดพืชตกลงไปบนผัสนา เปรียบเหมือน วิญญาณเข้าไปตั้งอาศัยในภพ เมล็ดพืชย่อมถึงความเจริญงอกงามได้ด้วยน้ำ เปรียบเหมือนวิญญาณเจริญงอกงาม ไพบูลย์ได้ด้วยความกำหนดและความเพลินส่วนอีกอุปมาหนึ่ง เมล็ดพืช เปรียบเหมือนวิญญาณ เนื่อเปรียบเหมือน กรรม ยางในเมล็ดพืชเปรียบเหมือนต้นหาเมล็ดพืชตกลงไปบนเนื่อ เปรียบได้กับวิญญาณตั้งอาศัยอยู่ในกรรม เมล็ดพืชถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ได้ด้วยยางในเมล็ดพืช เปรียบเหมือนกับต้นหาเป็นเชื้อแห่งการเกิดขึ้น(ใหม่) ชื่อว่าความ มีภพเกิดขึ้นดังนั้น กรรม อันเป็นที่ตั้งอยู่ของวิญญาณ ก็คือ ภพ อันเป็นที่ที่วิญญาณตั้งอาศัยอยู่ได้ (กรรม = ภพ)และ การเกิดขึ้นใหม่ของภพ ชื่อว่ากรรม(ใหม่)ได้เกิดขึ้น (navakit kitjawattano, ออนไลน์) จึงแปลสรุปลงว่า ผัสสะเป็นตัว

3. จำแนกกรรมตามสภาพที่สัมพันธ์กับวิบาก หรือการไหลผล จัดเป็น 4 อย่าง (อง.จตุกก.21/ 232-8/313-322) คือ

กรรมดำ มีวิบากดำ ไตแก กายสังขาร วจีสังขาร และมนสังขาร ที่มีการเบียดเบียน ดังพุทธพจน์ที่ได้กล่าวไว้ว่า “กรรมดำ มีวิบากดำ เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางกาย อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางวาจา อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางใจ อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน. ครั้นเขาทำ ความปรุ้งแต่ง (ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลก อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนย่อมเสวยเวทนาที่เป็นไปด้วยความเบียดเบียน อันเป็นทุกข์โดยส่วนเดียว, ดังเช่นพวกสัตว์นรก (จตุกก. อ. 21/320-321/237) ตัวอย่างง่ายๆ เช่น ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร มุสาวาท และติดสุราเมรัยตั้งอยู่ในความประมาท

กรรมขาว มีวิบากขาว ไตแก กายสังขาร วจีสังขาร และมนสังขาร ที่ไม่มีการเบียดเบียน ดังพุทธพจน์กล่าวไว้ว่ากรรมขาว มีวิบากขาว เป็นอย่างไรเล่า ? บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางกาย อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางวาจา อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางใจ อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน. ครั้นเขาทำ ความปรุ้งแต่ง (ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลก อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนย่อมเสวยเวทนาที่ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน อันเป็นสุขโดยส่วนเดียว, ดังเช่นพวกเทพสุกัณหา (จตุกก. อ. 21/320-321/237) ตัวอย่างเช่น การประพฤติตามกุศลกรรมบถ 10

กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว ไตแก กายสังขาร วจีสังขาร และมนสังขาร ที่มีการ เบียดเบียนบาง ไม่มีการเบียดเบียนบาง ดังพุทธพจน์กล่าวไว้ว่า “กรรมทั้งดำ ทั้งขาว มีวิบากทั้งดำ ทั้งขาว เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุทั้งหลาย! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางกาย อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง, ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางวาจา อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง, ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางใจ อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ครั้นเขาทำ ความปรุ้งแต่ง (ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลก อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้างย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึงโลกอันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้างเหมือนกัน, ดังเช่นพวกมนุษย์พวกเทพบางพวก พวกวินิบาตบางพวก (จตุกก. อ. 21/320-321/237) เช่น การกระทำของมนุษย์ทั่วไป

กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เปนไปเพื่อความสิ้นกรรม ดังพุทธพจน์ที่ได้กล่าวไว้ว่า กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เปนไปเพื่อความสิ้นกรรมนั้น เป็นอย่างไรเล่า ? คือ สัมมาทิฐิ(ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา (การพูดจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การทำ การงานชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ) สัมมาวายามะ (ความพากเพียรชอบ) สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ) เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม (จตุกก. อ. 21/320-321/237) ไตแก เจตนาเพื่อละกรรมทั้ง 3 อย่างขางตน หรือวาโดยองคธรรม ไตแก โพชฌงค์ 7 หรือ มรรคมีองค์ 8

ประเภทของกรรมอีกนัยยะ(ว่าด้วยกรรม 12 ชนิด)

ลำดับของกรรม 12 ประเภท (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส) นี้ได้ถูกเขียนขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึง ความพิเศษที่เป็นเฉพาะของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ไม่สาธุการแก่เหล่าสาวกทั้งหลาย เพราะฉะนั้นจึงประกาศความพิเศษของกรรมนี้เฉพาะแก่ กัมมวิปากญาณ นั่นคือ เพราะกรรมวิปากทั้งหลายจึงเป็นไป วิบากเกิดจากกรรม ภาพใหม่ก็มีเพราะกรรม โลกหมุนเวียนอยู่อย่างนี้ (สมเด็จพระพุทธคุณาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)) แบ่งได้ดังนี้คือ

1. กรรมให้ผลตามคราวเวลา

ทฤษฎีกรรมเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในชาตินี้มีผลหรืออำนาจกรรมให้ผลได้เพียงในชาตินี้เช่น หากเป็นกรรมฝ่ายดีเช่น ได้กระทำทานถวายแด่พระอริยะเจ้า หรือผู้มีคุณธรรมสูง ผลกรรมก็จะแสดงให้เห็นในทันตาเช่น ได้ทรัพย์ ร่ำรวยขึ้นมา หรือหากเป็นกรรมฝ่ายชั่ว หากได้กระทำความไม่ดี กับพระอริยะเจ้า หรือผู้มีคุณธรรมสูงเช่น พระมหากษัตริย์ ก็จะส่งผลให้ได้รับผลเดือดร้อนในทันทีได้เช่นกัน แต่มีเหตุปัจจัยดังนี้ว่า กรรมที่ให้ผลในชาติปัจจุบัน ที่สามารถคลบลันดาลให้ปรากฏผลนั้น เพราะ

ก. ไม่ได้ถูกเบียดเบียนจากกรรมลักษณะเดียวกันกับฝ่ายตรงข้าม เช่น ทำกรรมนี้ฝ่ายดี แล้วไม่ได้ถูกเบียดเบียนจากกรรมลักษณะนี้ฝ่ายชั่ว

ข. มีกำลังมาก เพราะมีปัจจัยพิเศษเสริม เช่น เกิดเป็นมนุษย์ เป็นเทวดา เป็นพรหม หรือเกิดในสมัยที่ พระราชาและผู้ปกครองประเทศสนใจธรรมะ

ค. มีกำลังหนักแน่น มีความกล้าและอดทน พยายามอย่างมาก จิตจึงมีกำลังมาก มีพลังหนักแน่น

ง. กระทำต่อบุคคลพิเศษ เช่น พระอรหันต์ ที่ออกจากนิโรธสมบัติ

และตัวอย่างการให้ทานที่ให้ผลทันตาในชาตินี้

ก. ผู้รับ จะต้องเป็นผู้ทรงคุณพิเศษเหนือบุคคลธรรมดา เช่น เป็นพระอนาคามี หรือพระอรหันต์

ข. ของถวาย จะต้องได้มาด้วยความบริสุทธิ์ ไม่ได้ฉ้อโกง ลักขโมยมา

ค. มีเจตนาแรงกล้าในการถวายทาน ทั้งก่อนถวาย ขณะกำลังถวาย และภายหลังการถวายแล้ว เพราะฉะนั้นท่านใดประสงค์จะได้รับผลบุญกุศลอย่างทันตาเห็นภายในเจ็ดวัน หรือในระยะเวลาอันใกล้ ก็พยายามแสวงหาและตั้งใจจัดตั้งใจให้อยู่ในข่ายของกรรมชนิดนี้ (ไวรุศมูณิ องค์อารยะปภาช)

อุปัชชเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในชาติหน้าเป็นกรรมที่ให้ผลในชาติหน้า คือชาติที่ 2 นับจากชาตินี้ เพราะอำนาจของกรรมมีผลมากกว่ากรรมที่ให้ผลในชาตินี้ ซึ่งเราอาจจะเข้าใจผิดว่า กรรมที่ให้ผลในชาตินี้มีอำนาจแรงกว่า จึงให้ผลก่อน แต่ที่จริงมีผลน้อยกว่าเพราะให้ผลแค่ช่วงอายุขัยเท่านั้น กรรมที่ให้ผลชาติหน้า ถึงแม้ว่าจะแลดูช้า แต่ก็เป็นที่แน่นอนว่าต้องได้รับกรรมประเภทนี้อย่างแน่นอน ไม่มีใครแข่งคิวได้ ท่านองว่า “ช้า แต่ได้พริ้วเล่มงาม” (ไวรุศมูณิ องค์อารยะปภาช) เช่นส่งผลให้เราไปเกิดเป็นสัตว์นรก หรือเทวดาบนสวรรค์ที่กินเวลาอายุขัยที่ยาวนานกว่า ในชาติที่เป็นมนุษย์ที่มีอายุไม่เกิน 100 ปีนั่นเอง

อปราปรเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในชาติต่อ ๆ ไปกรรมหรือการกระทำไม่ว่าดี หรือชั่ว ที่มีพลังอำนาจส่งผลแก่ผู้กระทำ ตั้งแต่ชาติที่ 3 เป็นต้นไป (ชาติปัจจุบันนับเป็นชาติที่ 1 ชาติหน้านับเป็นชาติที่ 2) ไม่ว่าจะเป็ชาติใด เมื่อกรรมประเภทนี้มีโอกาสเมื่อใดย่อมให้ผลเมื่อนั้น ดุจสุนัขล่าเนื้อ (พระเทพมุนี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ.9) ตามทันเมื่อไรย่อมกัดเมื่อนั้น ไม่มีการลดละ ไม่มีการเป็นหมัน หรือกลายเป็นอโหสิกรรม จนกว่าจะได้ชดใช้กรรมนั้นแล้ว หรือจนกว่าผู้กระทำจักได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และดับขันธเข้าสู่พระนิพพานแล้วเท่านั้น จึงจักหมดฤทธิ์ไม่อาจติดตามต่อไปได้ เพราะท่านไม่เกิดอีกแล้ว ถึงแม้ว่าจะสำเร็จอรหันต์แล้วแต่ยังไม่ดับขันธ ก็ยังคงต้องมีโอกาสรับกรรมประเภทนี้อยู่อีกนั่นเอง เช่น กรรมที่พระอัครสาวก แม้บรรลุพระอรหันต์แล้ว แต่ก็ยังคงต้องรับผลของกรรมนี้เป็นชาติสุดท้ายก่อน ปรีณิพพานนั่นเอง

4. อโหสิกรรม กรรมที่เลิกให้ผล คือให้ผลเสร็จไปแล้ว หรือหมดโอกาสจะให้ผลต่อไปสามารถแบ่งตามหมวด 3 (ติกกะ) ว่า “ผลของกรรมไม่ได้มีแล้ว 1,ผลของกรรมจักไม่มี 1,ผลของกรรมไม่มีอยู่ 1” (ขุ.ป. (ไทย) 31/234/397.)นั่นคือต้องเป็นกรรมที่หมดเวลาให้ผล หรือหมดอำนาจการให้ผลลงด้วย การชดใช้หมดแล้ว หรือสิ้นภพชาติเข้าสู่ความเป็นพระอรหันต์ คือผู้ที่ดับภพดับชาติหมดสิ้นเสียแล้วแต่ชาวพุทธมักเชื่อตามกันอย่างผิดๆว่า พอเมื่อทำผิดอะไรก็มักคิดว่า ทำบุญมากๆแล้วขอโหสิกรรมจะส่งผลให้กรรมนั้นหายไปได้อันนี้ ต้องเป็นกรรมที่มีกำลังอ่อน

จึงจะกลายเป็นโอสิกรรมได้ ตัวอย่างเช่น เราก่อความลำบากให้แก่ผู้อื่นแล้ว เราสำนึกผิดขอความกรุณาอย่าเอาโทษผู้นั้นยอมให้อภัยแก่เรา ไม่เอาความ ไม่เอาโทษเรา ... ไม่เป็นเวรต่อกันในภายหน้า แต่ไม่พึงประมาทว่า กรรมเล็กน้อยจะเป็นโอสิกรรมง่าย ๆ

2. กรรมให้ผลตามหน้าที่

ชนกรรม กรรมที่นำมาเกิด แต่งให้มาดีหรือชั่วเช่น ผลจากการทำกรรมดีส่งผลให้เกิดเป็นผู้ที่ รูปร่าง ผิวพรรณงาม สติปัญญาฉลาด มีฐานะร่ำรวย และสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ เป็นผู้มีอายุยืน หรือผลจากการทำกรรมชั่ว ส่งผลให้เกิดเป็นคนพิการ ด้อยสติปัญญา มีรูปร่างผิวพรรณทราม มีฐานะขัดสน ยากจนลำบาก สุขภาพร่างกายอ่อนแอ เจ็บป่วยด้วยโรคภัย และมีอายุสั้น เป็นต้น

อุปถัมภกรรม กรรมที่สนับสนุน คือ ถ้ากรรมเดิมหรือชนกรรมแต่งดี ส่งให้ดียิ่งขึ้น กรรมเดิมแต่งให้ชั่ว ก็ส่งให้ชัวยิ่งขึ้นเช่น ผลจากการกระทำความดี ส่งผลให้มาเกิดเป็นบุตรในตระกูลเศรษฐี เมื่อเกิดมาชอบทำบุญให้ทาน รักษาศีล จึงส่งผลให้เป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวย ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคภัยมาเบียดเบียน อีกทั้งยังได้ครองคู่กับบุคคลที่มาช่วยเหลือการงาน นั่นก็เพราะกรรมที่มาอุปถัมภ์คำชูเสริมให้ดียิ่งขึ้น แต่หากผลจากกรรมชั่วที่ส่งผลให้มาเกิดเป็นบุตรในตระกูลยากจน ข้างยังพิการพิการ ทำให้ไม่สนใจการให้ทาน รักษาศีล ไปประกอบอาชีพทุจริตลักขโมย และเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น ย่อมส่งผลให้มีฐานะที่ลำบากขัดสน และไม่ได้รับการศึกษา ขาดสติปัญญา มีโรคภัยมาเบียดเบียนมาก นั่นก็เพราะผลของกรรมที่มาสสนับสนุนให้ตกต่ำแย่ลงกว่าเดิมนั่นเอง

อุปปีฬกรรม กรรมบีบคั้นหรือขัดขวางกรรมเดิม คอยเบียดชนกรรม เช่นเดิมแต่งมาดี เบียดให้ชั่ว เดิมแต่งมาชั่ว เบียดให้ดีขึ้น ผลจากการกระทำความดี ส่งผลให้มาเกิดในตระกูลที่ร่ำรวยมีทรัพย์มาก แต่ทำกรรมใหม่ด้วยการคดโกง เอาเปรียบผู้อื่น และเบียดเบียนผู้อื่นด้วยการทำอาชีพทุจริต ผลของกรรมจึงส่งผลให้ ชีวิตตกต่ำ ฐานะลำบาก และพบเจอแต่ศัตรูมาเบียดเบียน และพบเจอแต่ความเดือดร้อนในที่สุด ด้วยเพราะอำนาจของกรรมชั่วมาบั่นทอนอำนาจของกรรมดีไปเสีย หรือผลจากการกระทำความชั่วส่งผลให้มาเป็นคนยากจน แต่ด้วยความขยัน และรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น และหมั่นให้ทาน ส่งผลให้มีบิรवारเข้ามาช่วยเหลือเกื้อกูลในภายหลัง ทำให้มีฐานะร่ำรวยขึ้น มีเพื่อนฝูงมิตรสหายมากมายที่เข้ามาพึ่งพาอาศัย ก็ด้วยเพราะอำนาจของกรรมดีมีผลบั่นทอนผลกรรมชั่วลง

อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน เป็นกรรมพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ เช่นเดิมชนกรรมแต่งไว้ดีเลิศ กลับที่เดียวลงเป็นขอลานหรือตายไปเลย หรือเดิมชนกรรมแต่งไว้เลวมาก กลับที่เดียวเป็นพระราชหรือมหาเศรษฐีไปเลยแต่คนทั่วไปอาจจะเข้าใจได้ยากเพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ยกตัวอย่างให้เข้าใจง่าย ๆ คือ กรรมได้ปรุงแต่งให้เรามีอายุไขจนถึงแก่เฒ่า แต่มีผลกรรมหนักด้านชั่วมาติดตามให้ผล ทำให้ต้องประสบอุบัติเหตุได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตลงนั้นเพราะกรรมมาตัดรอน ให้ตายก่อนกำหนดได้

3. กรรมให้ผลตามความหนักเบา

กรรมยังแบ่งตามน้ำหนักของเจตนา และผู้ที่เราก่อกรรมด้วยเป็นปัจจัยสำคัญ แม้กรรมที่ทำเพียงเล็กน้อย ที่เราอาจจะคิดว่าคงไม่เป็นไร ก็ย่อมมีผลเสมอ ดังพุทธพจน์ที่ได้กล่าวไว้ว่า “กรรมดี หรือชั่ว ทุกอย่าง ที่คนสั่งสมไว้ ย่อมมีผล, ขึ้นชื่อว่ากรรม แม้จะนิดหน่อย ที่ จะว่างเปล่าไปเลย ย่อมไม่มี (ขุ.ชา.27/2054/413)ซึ่งได้มีแบ่งไว้เป็นประการดังนี้

ครุกรรม กรรมหนัก กรรมฝ่ายดี เช่น ทำสมาธิจนได้ฌาน ส่วนกรรมฝ่ายชั่ว เช่นทำอนันตริยกรรม (4 ประการ) มีฆ่าบิดามารดาหรือทำให้หมู่สงฆ์แตกแยก เป็นต้น ส่วนอีก 2 ประการคือทำให้พระพุทธเจ้าห้อเลือด หรือฆ่าพระอรหันต์ อาจจะมองว่าทำได้โดยยาก แต่กระนั้นก็ยังเป็นเป็นกรรมที่จะให้ผลก่อนโดยไม่มีกรรมอื่นมาขวางหรือกั้นได้ เพราะอำนาจของกรรมนี้มีผลมาก

พหุกรรม ,อาจินกรรม กรรมที่ทำจนชินกรรมที่กระทำบ่อยๆ หรือทำอยู่ประจำ หรือทำเพียงครั้งเดียวแต่ เกิดความรู้สึกในใจประทับใจอย่างรุนแรง จึงทำให้นึกถึงอยู่บ่อยๆ หากเป็นกรรมฝ่ายดีที่ทำอยู่บ่อยๆเช่น ชอบให้ทาน ทำบุญตักบาตรเสมอๆ จนจิตผ่องใส เมื่อตายไปผลกรรมส่วนนี้จะส่งผลให้ไปเกิดบนสวรรค์ได้ หรือหากเป็นกรรมฝ่ายชั่วคือ เป็นคนที่มีกโกรธ มักด่าว่าผู้อื่นอยู่เสมอๆเช่น พ่อแม่,ญาติพี่น้อง จิตใจจึงเต็มไปด้วยโทสะ เมื่อตายไปผลกรรมจะนำไปสู่ทุกข์ หรืออบายภูมิทำให้ได้รับความทุกข์ทรมาน เป็นต้น

อาสันนกรรม กรรมที่ทำเมื่อใกล้ตาย หรือที่เอาจิตใจจดจ่อในเวลาใกล้ตาย อาสันนกรรม ย่อมส่งผลให้ไปสู่ที่ดีหรือชั่วได้ มีอำนาจรองลงมาจากกรรมหนักที่สุด หากกรรมหนักที่สุดไม่มี กรรมส่วนนี้จะให้ผลก่อน เปรียบเหมือน โศกที่อยู่ที่ปากคอก แม่นางจะน้อย แต่เมื่อเปิดคอกก็ออกได้ก่อนยกตัวอย่างเช่น หากเป็นกรรมฝ่ายดี นั่นคือก่อนตาย ได้รำลึกถึงบุญกุศลที่เคยกระทำ หรือเพ็งกระทำไป จิตยังผ่องใสกับผลบุญนั้น จิตก็จะโน้มเข้าไปสู่การไปดี แทนที่จะไปรับผลของกรรมอื่นๆ แต่ในทางตรงกันข้าม หากได้กระทำมาทั้งชีวิต แต่ในตอนที่จะตาย จิตไปหวนนึกถึงสิ่งที่เคยกระทำผิด หรือทำพลาดไป เกิดความเศร้าหมอง อำนาจของจิตนี้จะส่งผลให้ไปเกิดเป็นเกิดที่ไม่ดี แทนที่จะนึกถึงสิ่งที่ดีที่ได้ทำมา เป็นต้น ดังนั้นจึงมีความเชื่อที่จะนิมนต์พระมาสวดให้คนที่ใกล้ตายฟัง เพื่อให้จิตใจผ่องใสนั่นเอง

กัตตการกรรม กรรมสักแต่ว่าทำ คือ เจตนาไม่สมบูรณ์ อาจจะทำด้วยความประมาทหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ก็อาจส่งผลดีร้ายให้ได้เหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น มีคนมาชักชวนเราให้ไปทำบุญแต่เราไม่มีความยินดีอยากจะไปด้วย หรือร่วมบุญไปเพื่อไม่ยอมให้เสียหน้า เช่นนี้ผลบุญที่ได้แม้จะมีแต่ก็น้อยมาก เพราะไม่ได้เกิดจากเจตนาที่ตั้งใจเต็มที่ หรือแม้กรรมฝ่ายชั่ว ที่เราอาจจะทำไปโดยไม่ตั้งใจ เช่น เห็นของตกอยู่แต่ไม่รู้ว่าของนั้นเป็นของใคร จึงนำมาใช้ บางทีของนั้นอาจจะจะเป็นของที่เขากวายเป็นบาตรพระมาก็เป็นได้ เช่นนี้จึงถือว่าเป็นกรรมที่ทำไปโดยไม่รู้ว่า เป็นบุญหรือเป็นบาป แต่ก็กระทำไปแล้ว ในเมื่อไม่มีกรรมอื่นจะให้ผลแล้วกรรมส่วนนี้จะให้ผลเป็นประการสุดท้าย เพราะมีอำนาจน้อยที่สุด ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานเพียงใด ก็ยังรอเวลาที่จะให้ผลเสมอ สมดังพุทธพจน์ที่ได้กล่าวเอาไว้ว่า “กรรม ไม่ว่าดี หรือชั่ว ย่อมไม่สูญเปล่าเลย” (ขุ.ชา.28/864/306) เป็นการยืนยันเรื่องผลของกรรมที่มีน้ำหนักต่างกันแม้ทำมากทำน้อย หรือทำไว้นานหรือเร็ว ย่อมมีผลทั้งสิ้นนั่นเอง

แนวคิดเรื่องกรรมตามหลักชีวิตจริง

ก.แรงกรรมในส่วนนี้ผู้เขียนขออุปมาตามความเข้าใจของตน ตามแนวทางที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ว่า “บัณฑิตทั้งหลายย่อมเห็นซึ่งกรรมนั้น ตามที่เป็นจริงอย่างนี้ ชื่อว่า เป็นผู้เห็นซึ่งปฏิจกสมุปบาทเป็นผู้ฉลาดในเรื่องวิบากแห่งกรรม โลก ย่อมเป็นไปตามกรรมหมู่สัตว์ ย่อมเป็นไปตามกรรมสัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นเครื่องรังวัดเหมือนลิ้นสลักขันยัตถ์ที่กำลังแล่นไปอยู่” (สุ. ขุ. 25/457/382) จึงทำให้เห็นว่า อำนาจของกรรมนี้เป็นสิ่งที่จะคอยติดตามเราไปทุกหนทุกแห่ง แม้กาลเวลาจะผ่านไปนานเท่าใด เราทั้งหลายก็ไม่อาจหนีพ้นกรรมนี้ได้ เสมือนกับ “แรงดึงดูดของโลก” ที่ดึงดูดบุคคลเอาไว้ตลอดเวลา ไม่ว่าเราจะมองเห็นหรือไม่ จะรู้หรือไม่รู้ว่ามีอำนาจนี้อยู่ แต่อำนาจนี้ก็ให้ผลอยู่เสมอ ซึ่งแรงกรรมนี้ หากเป็นอำนาจกรรมฝ่ายดี จะเป็นสิ่งที่ชักนำสิ่งดีๆ จากคนดีๆ มาสู่ตัวเรา ไม่ว่าเราจะรู้จักหรือไม่รู้จักเขาก็ตาม แต่บุคคลเหล่านั้นย่อมนำความสุขมาให้เราได้ เช่น แรงกรรมที่ทำได้ไว้จะเหนี่ยวนำ คู่ครอง มิตรสหาย บิรวาร ที่มีคุณธรรมมาช่วยเหลือเรา จนกลายเป็นกัลยาณมิตร (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) ที่นำพาให้เราได้กระทำในสิ่งดีงามร่วมกันต่อไปแต่หากเป็นแรงกรรมฝ่ายชั่ว ก็จะเหนี่ยวนำให้เราต้องไป พบกับบุคคลที่จะมาเบียดเบียนเรา ทำร้ายเรา หรือเรียกว่า อมิตร (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554) นำพาสิ่งไม่ดีเรื่องราวไม่ดีมาสู่ชีวิต เช่น ต้องเข้าไปทำงานกับหัวหน้างานที่กดขี่ข่มเหง หรือเพื่อนร่วมงานที่เอาเปรียบ และทรยศหักหลังเราเสมอๆ ไม่ว่าเราจะอยากหลีกเลี่ยงหนีเท่าใด หรือพยายามแก้ไขอย่างไรก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพราะอำนาจของแรงกรรมนั้น ยังคงมีพลังบังคับความเป็นไปอยู่นั่นเอง

ข.วิบากกรรมยังมีผู้คนอีกมาก ที่ยังไม่เชื่อเรื่องของกฎแห่งกรรม เมื่อไม่เชื่อก็ได้ตระหนักทำตามว่า สิ่งใดถูกสมควรทำ สิ่งใดผิดสมควรละเว้น นั้นเพราะการเข้าใจผิดว่า สิ่งนั้นไม่มีผลอะไรแก่ตนเอง ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงตรัสสอนไว้ว่า “มาณพ ! สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนเป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้. (อุปริ. ม. 14/ 376 /579)นั่นคือความบังเอิญบนโลกนี้ไม่มี ทุกอย่างล้วนมีเหตุมาด้วยกันทั้งนั้น เพียงแต่อาศัยเหตุ อาศัยปัจจัยในการเกิด การอาศัย และการดับไปของอำนาจกรรมนั้นๆ เราจึงควรมาทำความเข้าใจความหมายของคำว่า วิบาก ของกรรมกันเสียก่อนตามพุทธพจน์กล่าวไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรายังไม่รู้วิบากกรรม จะไม่กล่าวถึงความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์เจตนาทำขึ้น สังสมขึ้น ก็วิบากนั้นเองที่สัตว์พึงแสวงในปัจจุบันก็มี ในอดีตภพถัดไปก็มี หรือในอดีตภพต่อ ๆ ไปก็มี ภิกษุทั้งหลายเรายังไม่รู้วิบากกรรม จะไม่กล่าวถึงการกระทำที่สุดแห่งทุกข์ของกรรมที่สัตว์เจตนาทำขึ้น สังสมขึ้น ในข้อนั้นแล วิบัติคือโทษแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก (อง.ทสก.(ไทย) 24/217/357) จึงสามารถขยายความหมายของวิบากแห่งกรรม ว่าคือผลของกรรมที่สัตว์ทั้งหลายได้กระทำไว้นั่นเอง เช่นนั้นจึงไม่ได้หมายความว่า สิ่งใดที่กระทำ จะดีก็ตาม ชั่วก็ตาม จะไม่มีผลส่งถึงเรา ดังมีคำกล่าวผิดๆว่า “ทำดีแต่ไม่ได้ดี ทำชั่วกลับไม่ได้รับชั่ว “ หรือ “ทำดีได้ดีมีที่ไหน แต่ทำชั่วได้ชั่วมีถมไป” ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดของผู้ที่ไม่ได้ศึกษาเรื่องของวิบากกรรมในเชิงลึกถึงแก่นแท้ จึงทำให้เกิดความรู้แบบผิดๆจนทำให้ไม่เกิดการปรับปรุงแก้ไขตนเอง มีความหมายเชิงรูปธรรมอีกอย่าง ที่กล่าวไว้ว่า วิบากปัจจัยซึ่งยกความหมายของวิบากผล หมายถึงผลของกรรมที่สุกแล้วย่อมให้ผลตรงตามเหตุ เพราะกิจของวิบาก มีการปฏิสนธิเป็นเครื่องหมาย ถ้าปฏิสนธิไม่มีวิบากอื่น ๆ ก็ไม่ได้เลย วิบากย่อมให้ผลทั้งปฏิสนธิกาลและปัตติกาลให้ผลทั้งในชาตินี้และชาติต่อ ๆ ไป วิบากย่อมเสวยผลตรงตามกรรมที่กระทำไว้ ความสุขความทุกข์ที่ได้รับ จึงเป็นสิ่งที่เลือกเอาไม่ได้ เพราะว่าสำเร็จมาแล้วจากกรรมในอดีต วิบากท่านจึงเปรียบเหมือนกระจุกเงา ที่สามารถสะท้อนให้รู้ถึงกรรมในอดีตว่าทำมาอย่างไร และวิบากกรรมยังแปลได้อย่างเข้าใจง่ายขึ้นอีกว่า เหมือนบุคคลปลูกต้นมะม่วง (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก(พระองค์ที่ 19)ผลที่ได้ย่อมเป็นผลมะม่วง แต่ผลนั้นอาจจะไม่ได้เห็นในวันนั้นทันตา จะต้องอาศัยเวลาเติบโต บ่มเพาะ จนถึงคราวที่ผลนั้นสุกงอม และหล่นตกมาจากต้นให้เราได้กิน วิบากกรรม ก็เช่นเดียวกัน จะต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะสังสมเป็นกรรม จนเมื่อถึงเวลาตามเหตุตามปัจจัยที่เหมาะสม อำนาจของผลกรรมนั้นย่อมส่งถึงเราในที่สุด เช่น บุคคลที่สังสมกรรมดีไว้มาก แต่ยังไม่เห็นผลของบุญคุณนั้น จนความเพียรถึงที่สุดเขาย่อมประสบความสำเร็จในวันหนึ่ง หรือบุคคลที่กระทำความชั่วไว้มาก แต่ประมาทในตนว่าสิ่งที่ทำคงไม่มีผลอะไร แต่วันหนึ่งก็ต้องพบเจอเหตุการณ์ที่เลวร้าย ส่งผลให้ชีวิตมีความเดือดร้อนนั้นก็เพราะผลของกรรม ได้ส่งผลเป็นวิบากให้ต้องรับอย่างหนีไม่พ้นนั่นเอง

ค.เจ้ากรรมนายเวร(ผู้สร้างกรรม.ผู้รับกรรม)ยังมีผู้ที่เข้าใจเรื่องเจ้ากรรมนายเวร ที่หากจะเทียบเคียงกับคำสอนในทางพุทธศาสนาแล้ว คงเป็นไปได้ยาก น่าสังเกตว่าคนที่มีความเชื่อดังกล่าวมักเป็นผู้ที่สนใจธรรมะ ชอบเข้าวัดทำบุญรักษาศีล หรือเป็นนักปฏิบัติธรรมคงเพราะเข้าใจว่าความเชื่อเช่นนี้เป็นคำสอนของพระพุทธองค์ ทั้ง ๆ ที่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ (พระไพศาล วิสาโล, ออนไลน์) เพราะความจริงแล้วไม่มีใครเป็นเจ้าของใคร เพราะทั้งหมดมีเหตุมีผล มีเหตุมีปัจจัย, คนหนึ่งทำกรรมดี แต่อีกคนหนึ่งจะเป็นผู้ได้ดีมีสุขจะได้รับวิบากที่เป็นกุศลวิบาก หรือ คนหนึ่งทำกรรมชั่วแต่อีกคนหนึ่งจะเป็นผู้ได้รับผลของกรรมชั่วนั้น ย่อมไม่ถูกต้องไม่ตรงตามคำสอนแต่ละบุคคลล้วนแต่มีกรรมเป็นของตนทั้งนั้น จะทำกรรมแทนกันไม่ได้ จะทำกรรมดีแทนคนอื่นที่เราไม่สามารถจะทำได้ ก็เป็นไปได้แต่ถ้าผู้นั้นอนุโมทนาว่าเป็นความดีของเขาในขณะที่กุศลจิตเกิดแต่จะทำกรรมแทนกันนั้นย่อมไม่ได้ถ้าได้ศึกษาพระธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาอย่างละเอียดก็จะทำให้เข้าใจถูกเห็นถูกยิ่งขึ้น เข้าใจในเหตุในผลยิ่งขึ้น โดยสรุปแล้ว คือ ไม่มีเจ้ากรรมนายเวร เพราะสัตว์โลกมีกรรมเป็นของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นใครก็ตามแท้จริงอำนาจของกรรมทั้งหลายเกิดจากตัวเราเป็นผู้สร้างเอง และต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้นทั้งสิ้น ดังพุทธพจน์ที่ได้กล่าวเอาไว้ว่า

“คนจนกัฏฐีมาเลี้ยงชีวิต ย่อมเดือดร้อน เพราะเจ้าหนี้ติดตามบ้าง เพราะถูกจับกุมบ้าง การถูกจับกุมนั้น เป็นความทุกข์ของผู้ใดก็ตาม ถึงแม้ในอริยวินัยนี้ก็เหมือนกัน ผู้ใด ไม่มีศรัทธา ไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปัสสัสมแต่บาปกรรมกระทำกายทุจริต-วจีทุจริต-มโนทุจริตปกปิดอยู่ด้วยการกระทำทางกาย ทางวาจาทางจิต เพื่อไม่ให้ผู้ใดรู้จักเขา,ผู้ นั้น พอกพูนบาปกรรมอยู่เนื่องนิตย์ ในที่นั้นๆ.คนชั่วทำบาปกรรม รู้สึกแต่กรรมชั่วของตนเสมือนคนยากจนกัฏฐีมาบริโภคอยู่ ย่อมเดือดร้อน.” (ฉก. อ. 22/392/316) จึงเป็นการสรุปได้ว่า เจ้ากรรมนายเวรที่ถูกเข้าใจกันต่อๆสืบมาว่า เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น หรือพิสูจน์ไม่ได้บ้าง ก็มักจะสร้างความวิตกกังวลจนทำให้เป็นทุกข์ ครั้นเมื่อเวลาทำบุญทำทานก็มักจะนึกถึงแต่เจ้ากรรมนายเวรทั้งหลายเป็นอันดับแรก ทั้งๆที่ในความจริงแล้ว เราเองต่างหากที่เป็นเจ้ากรรมนายเวรของตัวเอง เพราะเมื่อเรากระทำความผิดไว้แก่ตนเอง หรือบุคคลอื่น ผลบุญนั้นย่อมส่งผลกลับมาหาเราในที่สุด หรือในทางตรงกันข้าม หากเรากระทำความผิดกับตัวเอง หรือบุคคลอื่น ผลบาปนั้นย่อมส่งผลถึงเราในที่สุดเช่นกัน ถึงแม้ว่าผู้ที่เราเบียดเบียนทำร้ายเขา จะไม่ได้มีตัวตนอยู่จริงก็ตาม แต่อำนาจของกรรมนั้นต่างหากที่เป็นสิ่งที่ให้ผลกับตัวเรา

ง.การแก้ไขบรรเทากรรมในสมัยปัจจุบันผู้คนมากมาย ยังคงเชื่อว่า กรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วสามารถแก้ไข

บรรเทา หรือมีภาษาสมัยใหม่ใช้คำว่า สะเดาะเคราะห์ (หลวงพ่อบุญพรหมยาน,ออนไลน์)คำว่า สะเดาะเคราะห์ หมายความว่า ทำให้เคราะห์หมด คำว่า สะเดาะเคราะห์ที่ไม่มีศัพทในทางพระพุทธศาสนา เป็นศัพท์ของคณาจารย์ต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาไม่ แต่การทำบุญต่างๆนี้ไม่ใช่สะเดาะเคราะห์ เป็นการสร้างความดี ให้เกิดขึ้น คือ หมายความว่าทำบุญให้มีกำลังสูงดังที่มีพุทธพจน์ได้กล่าวถึงว่า“ภิกษุทั้งหลาย! ต่างว่าคนใส่เกลือลงไปถ้วยน้ำเล็กๆ หนึ่งก้อน ท่านทั้งหลายจะสำคัญว่าอะไร

น้ำ อันน้อยในถ้วยน้ำ นั้น จะกลายเป็นน้ำ เค็มไม่น่าดื่มไป เพราะเกลือก้อนนั้นใช้ไหม ?“เป็นเช่นนั้น พระพุทธเจ้าข้า!”เพราะเหตุไร ?เพราะเหตุว่า น้ำในถ้วยน้ำ นั้นมีน้อย มันจึงเค็มได้...เพราะเกลือก้อนนั้นต่างว่า คนใส่เกลือก้อนขนาดเดียวกันนั้น ลงไปใน แม่น้ำ คงคา ท่านทั้งหลายจะสำคัญว่าอะไรน้ำ ในแม่น้ำคงคานั้นจะกลายเป็นน้ำ เค็ม ดื่มไม่ได้เพราะเกลือก้อนนั้นหรือ ?“หามิได้ พระพุทธเจ้าข้า!”เพราะเหตุไร ?เพราะเหตุว่า น้ำ ในแม่น้ำ คงคามีนํ้า น้ำ นั้นจึงไม่เค็ม...เพราะเกลือก้อนนั้น ฉะนั้นนั่นแหละภิกษุทั้งหลาย! บาปกรรมแม้ประมาณน้อยบุคคลบางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำไปนรกได้ส่วนบาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บางคนทำแล้ว กรรมนั้นเป็นทิฏฐธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย... (ติก. อ. 20/320/540) ขยายความเพิ่มเติมว่า บุคคลเช่นไร ทำบาปเพียงเล็กน้อยแล้วไปนรก? คือบุคคลที่ไม่ได้อบรมกาย มิได้อบรมศีล มิได้อบรมปัญญา มีคุณธรรมน้อย ใจต่ำ บุคคลเช่นนี้แหละ ทำบาปเพียงเล็กน้อยแล้วไปนรกบุคคลเช่นไร ทำบาปเพียงเล็กน้อย แต่บาปนั้นให้ผลอันแสนเผ็ดเพียงในชาติปัจจุบันแล้วไม่ให้เกิดอีกต่อไป? คือบุคคลผู้ที่ได้อบรมกายแล้ว อบรมศีล อบรมจิต อบรมปัญญา มีคุณธรรมมาก มีใจใหญ่อยู่ด้วยคุณ มีเมตตาเป็นต้น อันหาประมาณมิได้ เปรียบเหมือนบุคคลใส่ก้อนเกลือลงในถ้วยน้ำเล็กๆ น้ำนั้นย่อมเค็ม เพราะน้ำน้อย แต่ถ้าใส่ก้อนเกลือลงในแม่น้ำคงคา น้ำในแม่น้ำคงคาจะไม่เค็มเพราะก้อนเกลือนั้นเลย เพราะน้ำมีมาก ฉนใดภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนทำบาปเพียงเล็กน้อย บาปนั้นนำเขาไปสู่ นรก(เพราะเขามีคุณน้อย) บางคนทำบาปเพียงเล็กน้อย บาปนั้นให้ผลเพียงในปัจจุบัน ไม่ให้ผลในชาติต่อไป (เพราะเขามีคุณมาก)ฉนั้น” จึงพอเป็นแนวทางให้เราได้ศึกษาว่า หากแม้พวกเรายังคงเป็นปุณคนธรรมดา ที่ยังต้องข้องแวะกับทางโลกอยู่ ในชีวิตจริงคงเป็นไปได้ยากที่เราจะไม่สร้างกรรมที่เป็นบาปกรรมเลย เปรียบไปก็เหมือนเกลือที่ใส่ลงไปในน้ำ แต่กระนั้นพระพุทธองค์ให้เราทั้งหลาย พึงเพียรเร่งสร้างกรรมดีให้มาก เปรียบเสมือนการเติมน้ำให้มากเช่นกัน เมื่อนั้นผลบุญที่เกิดจากการทำความดีจะช่วยพยุงตัวไม่ให้ น้ำนั้นมรสเค็ม ยิ่งมากเท่าใดก็ยิ่งช่วยเจือจางบาปกรรมนั้นลงไปได้ แต่กระนั้นก็ได้แปลว่า เราทำบุญแล้วนำไปล้างบาปได้ เพราะบาปกรรมที่เปรียบเสมือนเกลือนั้นยังคงอยู่ไม่ได้หายไปไหน ภาษาพระเรียกว่า อัพโพหาริก (วดิน อินทสระ)” แปลว่า”มีเหมือนไม่มี” อำนาจของกรรมดีหรือบุญจึงมีผลมากกว่านั่นเอง

แต่กระนั้นเราทั้งหลายผู้ที่ยังได้ชื่อว่า ผู้ไม่พ้นไปจากทางโลก คือผู้ที่ยังไม่สามารถบรรลุ อรหันต์ (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน) ก็ยังคงต้องเวียนว่ายตายเกิด เป็นผู้สร้างและรับกรรมเช่นนี้ไปไม่มีวันจบสิ้น จนกว่าเราจะสามารถกระทำตนให้แจ้ง เพื่อพาดนหลุดพ้นตามหลักความจริงอันประเสริฐได้เสียก่อน เราควรมาพิจารณาพิจารณาเพื่อการทำกรรมที่เป็นไปเพื่อการสิ้นกรรมตามพุทธพจน์ที่ได้กล่าวไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย! เหตุทั้งหลาย 3 ประการเหล่านี้ มีอยู่ เพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย.3 ประการ เหล่าไหนเล่า ? 3 ประการ คืออโลภะ (ความไม่โลภ) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย, อโทสะ (ความไม่คิดประทุษร้าย) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย, อโมหะ (ความไม่หลง) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย ด้วยอาการอย่างนี้เองกรรมอันนั้น ย่อมเป็นกรรมอันบุคคลนั้นละขาดแล้วมีรากอันถอนขึ้นแล้ว ถูกกระทำให้เหมือนตาลมีขั้วยอดอันด้วน ทำให้ถึงความไม่มี มีอันไม่เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดาภิกษุทั้งหลาย! เหตุทั้งหลาย 3 ประการเหล่านี้แล เป็นไปเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย (ติก. อ. 20/171/473) อย่างน้อยเมื่อเราทั้งหลายได้มาศึกษา แก่นแท้ของเหตุเกิดของกรรม และป้ายบอกทางในการนำพาเราไปสู่การทำให้สิ้นไปแห่งกรรมแล้ว เราจึงจะสามารถเข้าถึงประตูแห่งความสุขที่แท้จริงได้ ด้วยการหันมองกลับมาดูตัวเราก่อนว่า ทุกวันนี้เรายังเป็นผู้สร้างกรรมให้แก่ตัวเราเองโดยไม่รู้ตัว แต่ยังคงเสาะแสวงหาการแก้ไขกรรมจากภายนอกหรือผู้อื่นกันอยู่หรือไม่ トラบใดที่แสงสว่างแห่งพระธรรมคำสอนยังคงมีอยู่ ทางอันประเสริฐนี้ก็ยังคงมีผู้เดินตามอยู่เสมอ ขึ้นอยู่กับว่าเราจะพาดนเข้าสู่หนทางที่ถูกต้องนี้หรือไม่ หรือพาดนหลงไปในทางอื่นที่ไม่ใช่ทางออกที่แท้จริง ปรากฏการณ์สุดท้ายที่จะช่วยให้เราได้เข้าถึงความรู้อันประเสริฐนี้ได้ จึงต้องอาศัยการมาลงมือปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนอันดีงามที่พระพุทธองค์ได้ทรงมอบไว้ให้แก่เราแล้วด้วยการหันกลับมาพิจารณาตัวเองเสียตั้งแต่วันนี้ เพื่อให้เห็นเป็นประจักษ์แจ่มแจ้งแก่ตัวเราเอง และได้มีสติพิจารณาตัวเราอยู่เสมอ เสมือนเป็นการส่องกระจกที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้กับพระราหุลว่า “ กรรมทั้งหลาย ก็เป็นสิ่งที่บุคคลควรสอดส่องพิจารณาแล้วดูเล้าเสียก่อน จึงทำลงไปทางกาย, ทางวาจา หรือ ทางใจฉันเดียวกับกระจกเงานั้นเหมือนกัน” (ม. ม.13/125/126)และอย่ารอนจนกว่ากรรมนั้นตามมาถึงตัวเสียก่อนแล้วจึงค่อยเสาะแสวงหาตัวช่วย เพราะนั่นอาจจะสายเกินไปและไม่มีใครช่วยเราได้ ที่สุดท้ายที่สุดไม่มีใครที่จะมีอำนาจยิ่งใหญ่เกินไปกว่าจะต้านทานอำนาจแห่งกรรมนี้ได้

เอกสารอ้างอิง

(1) หนังสือ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกและ อรรถกถาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2546.

_____. พระพรหมคุณาภรณ์.พุทธธรรม(ฉบับขยาย).พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร: พุทธ ธรรมประดิษฐาน 26 ศตวรรษกาล, 2555.

_____. ท่านมหาพุทธโฆษเถร. “คัมภีร์วิสุทธิมรรค”. สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) แปล และเรียบเรียง,พิมพ์ครั้งที่ 10 .กรุงเทพมหานคร: ธนาเพลส จำกัด, 2554.

_____. มลีนทิพย์หา เล่ม 1.กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จัดพิมพ์, 2543.

(2) ออนไลน์

ท่านเจ้าคุณพระเทพมุนี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ.9). กรรมที่ปณี (กรรม 12 อย่าง). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

https://selectcon.com/dharma_thepmuni_12.asp[15 ตุลาคม 2560].

พระไพศาล วิสาโล. “กรรมที่พระพุทธเจ้าไม่ได้สอน”.มติชนรายวัน [9 สิงหาคม 2557]. [ออนไลน์].แหล่งที่มา:
<http://www.visalo.org/article/jitvivat255708.html>[15 ตุลาคม 2560].

พระอภิธรรมมัตถสังคหะ.คัมภีร์มหาปฏฐาน (อย่างย่อ) (ตอนที่ 30) (อนันตรกัมมปัจจัย, วิปากปัจจัย). [ออนไลน์].

แหล่งที่มา :https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=932615486794006&id=806428996079323&substory_index=0 [15 ตุลาคม 2560].

วคิน อินทสระ. “หลักกรรม และการเวียนว่ายตายเกิด”. [ออนไลน์], แหล่งที่มา
<http://www.cdthamma.com/text/t004.htm> [15 ตุลาคม 2560].

หลวงพ่อพระราชพรหมยาน.คัดจากหนังสือสมบัติพ่อให้เล่ม 1 (หน้า 243 -248). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://sites.google.com/site/sphrathewtheph/Home-35> [15 ตุลาคม 2560].

อจ.ไวฑูรย์ องค์กรยะปาชา, “กรรม 12 ประการ”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
<http://www.10000fah.com/content--4-2963-81593-1.html> [15 ตุลาคม 2560].

navakit kitjawattano, “กรรมคืออะไร”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
https://kitjawattano.blogspot.com/2013/04/blog-post_5683.html [15 ตุลาคม 2560].